

EN ŽIŽEK

Kan vi i Žižeks retorikk finne standardiserte operasjoner, som kunne tillate oss å prate om en forfatterfunksjon som regulerer Žižeks tekster? Kanskje er det nok med en funksjonell beskrivelse av to perspektivskifter – det metodologiske og det ontologiske - og en pedagogikk med encyklopediske ambisjoner for å kunne tilnærme seg den žižekske forfatterfunksjon, for å kunne stable opp en Žižek.

Illustrasjon: Ingrid Rognstad

Av Anders Fjeld

We should assert antinomy as irreducible, and conceive the point of radical critique not as a certain determinate position as opposed to another position, but as the irreducible gap between the positions itself, the purely structural interstice between them.

– Slavoj Žižek, *The Parallax View*, s. 20.

Aristoteles behandlet retorikken som en presentasjonslogikk, som et spørsmål om hvordan et saksforhold kan presenteres på en måte som vil vinne et publikums gunst. De forskjellige elementene som meisles ut for å veilede oratoren legger således til rette for en vellykket *overlevering* av synspunkter. Det som overleveres, påvirkes imidlertid ikke av retorikken, av overleveringens form og stil. Retorikken er et ytre skall for det som skal overleveres, en teknikk for å massere tilhørernes hjerter og slik klargjøre deres hoder for injeksjon. Aristoteles' oppfatning av overleveringen som irrelevant for det som overleveres, av fremstillingen som ekstern til meningen som fremstilles, befinner seg i begynnelsen av en tradisjon hvor dette forholdet mellom mening og fremstilling vil reproduseres til det kjedsommelige – noe man finner et (for mange) paradigmatiske brudd med i Derridas *De la grammatologie* (1967), idet Derrida der rykker tradisjonen opp fra dens røtter i antikken frem til strukturalismen og logisk-positivismen. Man gjenkjenner Aristoteles' oppfatning i Saussures distinksjon mellom signifikatet og signifikanten: At disse forstås som to ulike størrelsesordener, som autonome verdener hvis gjensidighet fastsettes av vilkårlige relasjoner, innebærer at signifikatet (meningen) kan realiseres og holdes intakt i et utall ulike signifikanter (fremstillinger). Dette er, som Gunnar Berge formulerer det mer

generelt, «fordi språkets materielle side i den rasjonelle syntaksens navn ikke tillegges betydning annet enn som en tilfeldig formidlende instans» (Berge 2009:29).

Dette behøver imidlertid ikke hefte oss annet enn som et bakteppe (eventuelt som støy i Jon Elsters *parousia*). Vi vil være mer interessert i hvordan retorikken og «språkets materielle side», dets temperament og systematikk, fungerer i Žižeks tekster og

former hans tenkning, hvordan retorikken selv er en intern drivkraft i teksten som ikke kan fraskilles tenkningen. Kanskje kunne man i den sammenheng silt ut rester av

Barthes' «forfatterens død» fra Foucaults forfatterfunksjon og ristet litt om på det hele, for å kunne snakke om en forfatterfunksjon som ikke opererer eksternt i form av tekstens og forfatterrollens sosiale bestemmelser, men som opererer internt i teksten i form av retoriske, språklige og polemiske strukturer.¹ Terry Eagleton synes å tilnærme seg en slik funksjon i kritikken av Frederic Jamesons tenkning i «Jameson and Form». Eagleton understreker Jamesons praktfulle stil – «[Jamesons] lines stay just this side of too portentous an awareness of their own brilliance, unfurling with all the mounting drama and excitement of the great Proustian period» (Eagleton 2009:124) – men finner ved en undersøkelse av denne stilens språklige ressurser samtidig grensene for Jamesons tenkning. Jameson portretteres som en fange av sin stil, derav grensene for hans tenkning.² Det er Eagletons fremgangsmåte som her er av interesse, slik den rettes inn mot Jamesons «stil» som utgangspunkt for en kritikk av hans tenkning. Eagleton kommenterer: «His style, poetic in texture but discursive in structure, [...] becomes allegorical of its own preoccupations.» (Eagleton 2009:125) Imidlertid ser Eagleton ut til å forstå dette som et særtrekk ved Jameson, og ikke mer generelt som et prinsipp for en tekst. Det er i sistnevnte tilfelle at man kunne snakke om en forfatterfunksjon internt i teksten, og det er på denne måten vi her vil tilnærme oss Žižek.

Ordets etikk

Žižeks utrettelige produksjon og voldsomme tematiske bredde – et vell av filosofer, forfattere, begreper, filmer, operaer, malerier, vitser og kulturelle forhold animerer tekstene hans – synes nærmest manisk å bevege seg mellom tunge, filosofiske begreper og lettere, oppklarende eksempler. Žižek skriver i et selvinntervju:

I am convinced of my proper grasp of some Lacanian concept only when I can translate it successfully into the inherent imbecility of popular culture. Therein – in this full acceptance of the externalization in an imbecilic medium, in this radical refusal of any initiating secrecy – resides the ethics of finding a proper word (Žižek 2005:175).

Kunne en slik *ordets etikk*, nødvendigheten av en mulig begrepsavklaring gjennom et imbesilt, eller iallfall mer håndgripelig medium, forstås som et prinsipp i en forfatterfunksjon som regulerer Žižeks tekster? Dette må for all del ikke forstås som Žižeks personlige motivasjon, som en psykologiserende lesning av teksten som griper tilbake til forfatteren av kjøtt og blod, der tekstens mekanismer skulle reflektere vaner og komplekser ved Žižek. Det vi er ute etter, er heller standardiserte operasjoner, formelle prinsip-

per og regulative funksjoner som gjør seg gjeldende i teksten selv. Det empiriske belegget for at den nevnte ordets etikk gjør seg gjeldende i Žižeks tekster – simpelthen å bla gjennom bøkene og registrere den konstante pendlingen mellom filosofiske begreper og løsslupne eksempler – er også mindre interessant; vi ønsker heller å forstå hvorvidt og hvordan en slik etikk former teksten.

Denne etikken vil basere seg på en slags vertikal spenning mellom et tungt og et lett språk, eller utspilles langs en akse av forståelighet bestemt av tendensen mot det imbesile og massekulturelle (en slik spenning eller akse finnes nok knapt som prinsipp i Hegels, Kants eller Heideggers tekster). Žižeks hyperaktive import av eksempler fra massekulturen for å forklare og føre høytstående begreper ut i live – den såkalte «blandingen av høyt og lavt» – opererer således gjennom *analogi*: Oversettelsen av et lacaniansk begrep til et imbesilt, massekulturelt fenomen viser til deres formelle likheter som grunnlag for forståelse. Analogien er motoren i ordets etikk. Det vil ikke si at Žižeks tekster nødvendigvis oppleves som enkle å forstå, men snarere at ethvert filosofisk begrep i prinsippet skal ha sin motsats i et imbesilt eksempel, at målestokken for det filosofiske begrepet finnes i det imbesile eksemplet. Det er således snakk om et internt prinsipp i teksten, ikke et «ytre» som har med leserens forståelse å gjøre.

Hensikten med, eller funksjonen til denne etikken, synes å være utelukkende pedagogisk. Det filosofiske begrepet skal verken forrykkes eller videreutvikles i sin ferd gjennom massekulturen, det skal simpelthen forklares gjennom analogi. På samme vis tjener massekulturen eller det imbesile eksemplet kun som forståelseshorisont for begrepet: Elementene som analogien bygges på ligger allerede til rette, og vil ikke forstyrres eller omdannes av begrepets gjennomgang – analogien er en for statisk figur til å kunne omdanne noe. I dette perspektivet fremstår det gjengse bildet av Žižek som kulturkritiker på den ene siden og hardbarket filosof på den andre siden som heller villet: Žižek ville snarere være en pedagog som opererer mellom disse to rollene uten å engasjere seg for noen av dem. Hvorvidt kulturkritikken treffer og hvorvidt filosofien videreutvikles er strengt tatt likegyldig, det som teller er analogiens holdbarhet og forståelsen som springer ut av den.

Produktive paradokser

Det er på ingen måte opplagt hvorvidt denne etikken regulerer Žižeks tekst, eller – hvilket går ut på det samme – er en del av forfatterfunksjonen i tekstene hans. I alle tilfeller vil den være en del av et større kompleks av funksjoner,

et tannhjul i et maskineri av retoriske sammenkoblinger.

Et sukk kunne kanskje høres fra fronten av kritikere som hadde tolket Zack Snyders *300* (basert på Frank Millers tegneserie) som en rasistisk, misogynistisk og USA-patriotisk film, idet de leste Žižeks versjon i *Le Monde Diplomatique*, der den tvert imot ble fremholdt som USA-fiendtlig (Žižek 2007:12). Žižeks perspektivskifter, som når en argumenttrekke snus på hodet gjennom en omformulering av problemet, er noe mer enn bare en iscenesettelse av argumenter for leserens fornøyelse – krim der leseren kan gjette seg til morderen frem til avsløringen (der morderen var en identifiserbar størrelse som handlet i det skjulte hele veien). Snarere synes det som om perspektivskiftet i seg selv er en metodisk drivkraft i den retoriske utviklingen av teksten. Det vil si, kanskje kunne ikke Žižeks tenkning latt seg formulere uten de perspektivskiftene som opererer i tekstene hans, slik at disse er produktive for innsikter som ikke kan frembringes på annet vis.

Hegels dialektikk er, i Žižeks øyne, bygget opp om perspektivskiftet: «this, precisely, is what happens in the Hegelian reversal: there is no effective reversal of defeat into triumph but only a purely formal shift, change of perspective, which tries to present defeat itself as a triumph» (Žižek: 2010:15). Perspektivskiftet ligger i bunnen av den berømte herre/trell-dialektikken, som Hegel legger frem i *Åndens fenomenologi*. I en tenkt naturtilstand fortærer mennesket maten, det vil si, tilintetgjør positive entiteter gjennom sin iboende intethet. Idet to mennesker møter hverandre, forsøker de å fortære hverandre i en dødskamp. Den beseirede, trellen, idet døden puster ham oppetter nakken, blir seg var sin iboende intethet – slik den reflekteres i herrens truende nærvær. Det vil si, trellen oppnår som et resultat av denne dødskampen, bevissthet om sitt eget selv som absolutt negativitet. Trellen blir ikke noe annet enn det han allerede var, det er perspektivskiftet som endrer alt.

Perspektivskiftet som endrer alt uten å endre noe, er det man kunne kalle et positivt eller *produktivt paradoks*: et paradoks som er ontologisk operativt. Et negativt paradoks – hvis vi vil tydeliggjøre en distinksjon – ville derimot presentere et epistemologisk problem, et «tomt» problem som

Det vil ikke si at Žižeks tekster nødvendigvis oppleves som enkle å forstå, men snarere at ethvert filosofisk begrep i prinsippet skal ha sin motsats i et imbesilt eksempel, at målestokken for det filosofiske begrepet finnes i det imbesile eksemplet.

simpelthen må lukes ut av det epistemologiske systemet, som man må finne en vei rundt (Gettier-problemet for eksempel). Tanken om et produktivt paradoks kan være tung å svelge, ettersom det vanskelig kan beskrives i annet enn heller eksentriske vendinger. Derridas tenkning svermer om slike produktive paradokser, med *différance* og mer generelt aporien som fremtredende elementer. Žižeks lacansk-hegelianske begreper – de som ifølge ordets etikk ville befinne seg «høyt» – er likeledes rettet inn mot, eller balanserer rundt, produktive paradokser. Men der Derrida prater om mulighetsbetingelser som på samme tid er betingelser for deres egen umulighet («conditions of im/possibility»), føler nok Žižek seg mer komfortabel med å prate om perspektivskifter. Som han sier: «the Real is ultimately the very shift of perspective from the first standpoint to the second» (Žižek 2006:26).

Hvis vi her interesserer oss for hvordan Žižek utreder om perspektivskifter forstått som produktive paradokser, så er det under mistanken om at de selv er bestanddeler i en forfatterfunksjon som regulerer tekstene hans. Hvilket i så fall beløper seg til en «practice what you preach» som utøves idet man taler. Noe som kan ha vekket endel forvirring for Žižeks lesere, er at han blander sammen to former for perspektivskifte uten å gjøre (særlig) rede for det.³ Vi vil kalle dem *metodologisk* og *ontologisk* perspektivskifte, og merker oss at a) det metodologiske og det ontologiske perspektivskiftet er svært forskjellige, b) det metodologiske perspektivskiftet forutsetter og leder hen til det ontologiske perspektivskiftet, og c) det ontologiske perspektivskiftet er et produktivt paradoks. Setter man b) og c) sammen, ser man at funksjonen til det metodologiske perspektivskiftet (som Žižek ofte kaller «shifting the very terms of the debate») er å sette fokus på et produktivt paradoks.

Problemet under den disjunktive syntese (metodologisk perspektivskifte)

Perspektivskiftet for Žižek betegner naturligvis ikke et perspektivskifte *tout court*, et hvilket som helst perspektivskifte. At burkaen går fra å være et kvinneundertrykkende symbol opprettholdt av religiøse dogmer, til å oppfattes som kvinnens frie uttrykk for sin tro i et liberalt samfunn, er ikke noe som ville kvalifisere som et perspektivskifte for Žižek, selv om det er snakk om to ulike perspektiver. Dette er snarere to ulike perspektiver som «hører sammen» i det Žižek iblant kaller en *disjunktiv syntese*: En serie «... eller ... eller ... eller ...» (kvinneundertrykkende *eller* fritt trosuttrykk *eller* integrasjonsmålestokk *eller* osv.) der alle alternativene til syvende og sist går ut på det samme. Et žižeksk perspektivskifte inntreffer derimot idet man bryter

ut av en slik disjunktiv syntese, idet man utfordrer den tilgrunnliggende logikken som de ulike perspektivene innenfor den disjunktive syntesen er fundert på.

For Žižek er det noe som opererer mellom og under de ulike perspektivene i en disjunktiv syntese. Han sier: «We do not have two perspectives, we have a perspective and what eludes it, and the other perspective fills in the void of what we could not see from the first perspective» (Žižek 2006:29). Den disjunktive syntesen er bygget opp om perspektiver som hele tiden «dekker til» det de ikke er i stand til å se, det som opererer mellom og under dem – faktisk kan en žižeksk disjunktiv syntese defineres som «så mange forfeilede forsøk på å dekke til det som ligger til grunn for dem».

Forskjellen på «falske» perspektivskifter (innenfor den disjunktive syntese) og det žižekske perspektivskiftet (bryte ut av den disjunktive syntese) er lik forskjellen mellom Hegels abstrakte og konkrete universelle. Burkaen (eller burkaen som symbol på dogmatisk religion) er det abstrakte universelle eller fellesnevneren som de ulike perspektivene formulerer partikulære standpunkter overfor, der burkaen som den universelle termen (som på tomt vis spenner over alle de partikulære standpunktene) gis mening og innhold først ved at den «bringes ned i» og vekkes til live i et bestemt, partikulært perspektiv. Dette tilsvarende en postmodernistisk kulturrelativisme: universalia (som meningen med livet, moralske foreskrifter, forholdet mellom mann og kvinne, osv.) kan kun forstås relativt til partikulære kulturer mellom hvilke ingen felles målestokk kan opprettes (ettersom ethvert forsøk på å opprette en felles målestokk selv ville foregå innenfor et partikulært perspektiv, der det å insistere på en felles målestokk definert fra ens eget perspektiv ville tilsvare kolonialisme).

Den romlige metaforikken endres idet vi beveger oss fra den abstrakte universelle til den konkrete universelle. I stedet for den (abstrakte) universelle fra oven og ned, som i Carl von Linnés taksonomi, der den tomme universelle svever over alle de partikulære perspektivene, vil den (konkrete) universelle befinne seg «under» de partikulære standpunktene. Den konkrete universelle er noe de partikulære standpunktene forsøker å «dekke til». Vi kan i en første tilnærming si at det har likhetstrekk med hvordan den marxistiske superstrukturen representerer så mange forfeilede, partikulære forsøk på å dekke til klassekampen (religion som folkets opium, osv.). Žižek sier:

The Universal is not the encompassing container of the particular content, the peaceful medium-background of the conflict of particularities; the Universal 'as such' is the site of an unbearable antagonism, self-contradiction, and

(the multitude of) its particular species are ultimately nothing but so many attempts to obfuscate/reconcile/master this antagonism. In other words, the Universal names the site of a Problem-Deadlock, of a burning Question, and the Particulars are the attempted but failed Answers to this Problem (Žižek 2006:34).

Det žižekske perspektivskiftet bryter ut av den disjunktive syntese ved at den nekter å formulere et nytt «... eller», og setter i stedet søkelyset på den tilgrunnliggende antagonismen som de forskjellige perspektivene i den disjunktive syntesen er så mange forfeilede forsøk på å dekke til eller løse. Denne tilgrunnliggende antagonismen som det metodologiske perspektivskiftet viser til, er det Žižek forstår som den hegelianske konkrete universelle; det vi har kalt det ontologiske perspektivskiftet.

Vi finner i Žižeks forståelse av Kants transcendentale vending og den videre overgangen til Hegel et eksempel på det metodologiske perspektivskiftet. Idet Kant formulerer sin teori om det transcendentale, som åpnes i kløften mellom det fenomenale og det noumenale, viser han hvordan debatten mellom rasjonalistene og empiristene var en disjunktiv syntese av standpunkter (*tabula rasa* eller *cogito* eller *esse est percipi* eller ...) som skulle «dekke til» (*obfuscate/reconcile/master*) den tilgrunnliggende antagonismen mellom det fenomenale og det rasjonelle. Kant blir unn-taket fra debatten som forklarer debatten, forstått som alle de partikulære standpunktene strødd rundt ett brennende spørsmål – antagonismen mellom det fenomenale og det noumenale.⁴

Grunnen til at Žižek er hegelianer i stedet for kantianer er, ifølge ham selv, at Kant «is unable to see how he already has what he is looking for» (Žižek 2006:27). Selv om Kant fant den tredje vei, søkte han fremdeles å løse og «pasifisere» antagonismen, gjennom å forfekte det noumenale som en begrepslig grense og nødvendighet hvorfra den menneskelige frihet kunne forklares. Hegel anser derimot antagonismen som uoverkommelig og grunnleggende, og søker ikke en pasifisering: «Hegel's move is not to 'overcome' the Kantian division but, rather, to assert it 'as such,' to drop the need for its 'overcoming,' for the additional 'reconciliation' of opposites» (Žižek 2006:27). Hegel fullfører således det skiftet Kant vek tilbake for å ta hele konsekvensen av.

Den Enes forskjell fra seg selv (ontologisk perspektivskifte)

Vi har sagt at det metodologiske perspektivskiftet leder hen til det ontologiske perspektivskiftet, og at sistnevnte er et produktivt paradoks, en antagonisme og den konkrete

universelle. Det er ved dette punkt det kan bli vanskelig å følge Žižek. Ikke nødvendigvis fordi Žižek ikke evner å forklare seg på redelig vis, men fordi det kan være vanskelig å begripe seg på produktive paradokser generelt. Det er også på dette nivået at mange av Žižeks «kjernebegreper» er formulert, som det Reelle, *objet petit a* og parallaksen, for ikke å snakke om sannhet, ren forskjell og materialisme.

Det ontologiske perspektivskiftet skifter mellom ett og samme objekt, der det kan forekomme en minimal distanse, «a 'pure' difference which cannot be grounded in positive substantial properties» (Žižek 2006:19), et *uforklarlig tomrom* som ikke kan forklares vekk eller avvises. Tomrommet skiller objektet fra seg selv, og ligger til grunn for «the constitutive noncoincidence of a thing with itself» (Žižek 2006:30).

Žižeks begrep om den rene forskjell er altså ikke noe som eksisterer mellom to eller flere ting, for tingenes positive egenskaper ville her tjene som grunnlag for forskjellene. Den rene forskjellen er det som gjør at ett og samme objekt ikke sammenfaller med seg selv, noe som ikke kan forklares, det kan kun observeres, oppleves eller pekes på gjennom bestemte, ontologiske perspektivskifter. Det er «just a gap between two points of perspective, perceptible only in the shift from the one to the other» (Žižek 2006:26).

Det kanskje enkleste eksempelet er begjæret: for å forklare hvorfor et bestemt objekt begjæres kan det til syvende og sist ikke vises til positive egenskaper, muligheten for at det samme objektet også er et helt alminnelig objekt er alltid til stede. En kan peke på alle de positive egenskapene ved objektet (slik man også kan peke på positive egenskaper for å forklare det som således er den «urene» forskjellen mellom ulike objekter), men disse kan også forstås mer «deskriptivt» som dagligdagse attributter ved objektet. Žižek bruker et sted eksempelet om vaginaen: «the shift from the ultimate object of sexual penetration, the embodiment of the mystery of sexuality, to the very organ of maternity (birth)» (Žižek 2006:7). Dette er et ontologisk perspektivskifte, fordi det eksisterer i objektet gjennom det uforklarlige tomrommet som skiller de to perspektivene fra hverandre (Žižek 2006:7).

Žižek kaller dette uforklarlige tomrommet, etter latsk terminologi, for *l'objet petit a*, eller mer generelt for parallaksen: «this gap which separates the One from itself» (Žižek 2006:7). Det ontologiske perspektivskiftet er altså noe som gjelder det Samme (ikke det eller den Andre), og betegner en iboende antagonisme, en ren forskjell, som er konkret universell fordi den gir opphav til alle de partielle perspektivene som prøver å dekke til eller

Er Žižek en filosof, eller er han en pedagog med en hegeliansk problemformuleringsmekanisme?

løse opp i antagonismen. Det universelle, for Žižek, er altså et fundamentalt problem (antagonisme) som ikke kan løses og som er opphavet til mangfoldet av partielle standpunkter, eller mangfoldet av symbolske perspektiver.

Heideggers ontologiske forskjell er eksemplarisk. Heidegger mener at metafysikkens historie alltid har handlet om kun en ting, nemlig den ontologiske forskjellen: forskjellen mellom det ontiske (tingenes enkle tilstedeværelse, «Thatness») og det ontologiske (tingenes meningshorisont, «Whatness»). Metafysikeren forsøker å forklare og komme til bunns i denne forskjellen. Žižek anser dette som en parallakse: Det ontiske og det ontologiske er to perspektiver på det samme objektet; en *uforklarlig* splitt eller antagonisme i objektet selv som ikke kan forklares vekk eller avvises, og som har gitt opphav til mangfoldet av metafysikere klare til å løse opp i eller dekke til denne antagonismen.

Vi kan også bringe disse perspektivskiftene til Marx' tenkning. Den fundamentale antagonismen i *Kapitalen* er ikke klassekampen i seg selv (kampen mellom proletariatet og borgerskapet). Det er proletaren selv som er åstedet for den fundamentale antagonismen. Rettere sagt er det proletarens arbeid som er den konkrete universelle i marxismen, som den rene forskjellen mellom det konkrete arbeidet og overskuddsarbeidet («surplus labour», arbeidet som kapitalisten legger beslag på i kraft av å eie produksjonsmidlene). Proletarens arbeid er, med andre ord, objektet som ikke sammenfaller med seg selv, basert på en «ren» forskjell, et ontologisk perspektivskifte – og klassekampen er «krigen» som kjempes i dets navn. Marx foretok således et metodologisk perspektivskifte («changed the very terms of the debate») i de politisk-økonomiske (liberale) debattene ved å fokusere på proletarens arbeid i et ontologisk perspektivskifte (ikke-sammenfallet med det selv som den rene forskjellen mellom det konkrete arbeid og overskuddsarbeidet).

Pedagog med hegeliansk problemformuleringsmekanisme?

Vår tese er at det metodologiske og ontologiske perspektivskiftet er de retoriske drivkreftene til Žižek, at de er regulative funksjoner eller standardiserte operasjoner i en forfatterfunksjon som regulerer tekstene hans. I Žižeks tekster forekommer også en hel del «mindre» strategier som kretser rundt og støtter opp om disse to drivkreftene.

For eksempel to variasjoner av forholdet partikularitet og universalitet: det universelle som reflekteres inn i det partikulære (som Jesus, som i sin partikulære kropp innlemmer den konkrete universelle, parallaksen mellom Gud og mennesket); det partikulære som er i spenning med sin egen universalitet (som slavene på Haiti som tok den universelle frigjøringen i 1789 mer bokstavelig enn franskmennene selv) (Žižek 2009:28). I begge tilfellene er det det ontologiske perspektivskiftet som ligger til grunn.

Et annet eksempel er Žižeks forståelse av Bartlebys mantra «I would prefer not to» i Herman Melvilles *Bartleby, the Scrivener*. Bartlebys utsagn er nettopp en måte å bryte ut av den disjunktive syntese på, idet det tar stilling verken for eller mot: «his refusal is not so much the refusal of a determinate content, as, rather, the formal gesture of refusal as such» (Žižek 2006:384). Ved ikke å delta uten å erklære at han er mot (der han hadde definert en ny «... eller»), innebærer Bartlebys tomme avslag simpelthen at han nekter å «bli med på leken,» og han bryter således ut av den disjunktive syntese. Žižek sier: «This is how we pass from the politics of 'resistance' or 'protestation,' which parasitizes upon what it negates, to a politics which opens up a new space outside the hegemonic position *and* its negation» (Žižek 2006:382). Det metodologiske perspektivskiftet er her den iboende logikken.

Som Žižek sier selv: «We should assert antinomy as irreducible, and conceive the point of radical critique not as a certain determinate position as opposed to another position, but as the irreducible gap between the positions itself, the purely structural interstice between them.» (Žižek 2006:20) Det betegner nettopp det metodologiske og ontologiske perspektivskiftet. Til disse to elementene i forfatterfunksjonen som vi mistenker regulerer Žižeks tekster, som driver hans retorikk, kan vi legge til ordets etikk, som nøkkelen til den encyklopediske sulten og collagehyperaktiviteten som karakteriserer tekstene hans. Vi bør kanskje våge spørsmålet: Er Žižek en filosof, eller er han en pedagog med en hegeliansk problemformuleringsmekanisme? En pedagog i den forstand at det er analogien som er det styrende elementet i hans tematiske tilnærming og bredde, både vertikalt (oversettelse fra «høye» filosofiske begreper til «lave» imbesile eksempler) og horisontalt (oversettelse mellom to filosofiske vokabularer). Med en hegeliansk problemformuleringsmekanisme i den forstand at det er det metodologiske og ontologiske perspektivskiftet som står for den retoriske bevegelsen i tekstene hans. Eller, som en žižeksk vending, er det heller slik at alle filosofer blir pedagoger med en minimal problemformuleringsmekanisme straks de praktiserer sin filosofi?

NOTER

¹Dette er altså ikke for å gjeninnføre forfatterens biografi som fortolkningsutgangspunkt, men for å kunne snakke om forfatteren som en (intern) funksjon i teksten.

²Eagleton mener å finne en subjektløs affektivitet i Jamesons stil, «which allows the author to conduct a vicarious dramatic and emotional existence in his writing while remaining, in personal and psychological terms, largely concealed from view» (130). Eagleton mener derfor at Jamesons stil fungerer gjennom å undertrykke sistnevnte dimensjon: Jamesons stil «would seem based on a repression of the subjective, empirical and psychological, all of which needs to be rigorously, almost contemptuously banished by this otherwise most generous, inclusive of thinkers» (137).

³Spesielt når Žižek snakker om parallaksen i *The Parallax View* beveger han seg mye mellom disse to perspektivskiftene uten å tydeliggjøre det.

⁴«What Kant does is to change the very terms of the debate; his solution – the transcendental turn – is unique in that it, first, rejects the ontological closure: it recognizes a certain fundamental and irreducible limitation ('finitude') of the human condition, which is why the two poles, rational and sensual, active and passive, can never be fully mediated-reconciled – the 'synthesis' of the two dimensions, the Kantian 'transcendental' stands, rather, for their irreducible gap 'as such': the transcendental points to something in this gap, a new dimension which cannot be reduced to either of the two positive terms between which the gap is gaping.» (Žižek 2006:21)

LITTERATUR

Berge, G. 2009, *Midt i. Fransk filosofi i dag*, Gasspedal & Audiatur, Bergen.

Eagleton, T. 2009, «Jameson and Form» i *New Left Review*, nr. 59 sep/okt 2009, s. 123–137.

Žižek, S. 2005, *The Metastases of Enjoyment: On Women and Causality*, Verso, London.

Žižek, S. 2006, *The Parallax View*. The MIT Press, Cambridge.

Žižek, S. 2009, «Hegel på Haiti», *Le Monde Diplomatique*, norsk utgave, oktober 2009, s. 28.

Žižek, S. 2007, «Hollywoods sanne venstreside», *Le Monde Diplomatique*, norsk utgave, mai 2007, s. 12.

Žižek, S. 2010, «Is it Possible to be a Hegelian Today?», i *Filosofisk supplement* nr. 1/2010